



INTEGRUOTA EUROPOS MOKĖJIMŲ KORTELE, INTERNETU IR MOBILIUOJU TELEFONU RINKA

SANTRAUKA

Europos Komisija teigia, kad dabartinė mokėjimų aplinka iš esmės stabdo naujų mokėjimų metodų, e-komercijos, konkurencijos bei vieningos rinkos vystymąsi, todėl siekia taikyti reguliavimo mechanizmus įvairiais lygiais. Kaip teigia Komisija, pati svarbiausia priežastis reguliuoti yra ta, kad apsikeitimo mokestis (AM) yra dabartinės rinkos situacijos kaltininkas: tariamai šis mokestis yra per didelis, yra skirtingo dydžio skirtingose valstybėse ir trūksta skaidrumo jį nustatant. Iš tiesų, toks mokestis yra dvipusės rinkos rezultatas (keturių narių sistemoje), kadangi tiek vartotojams, tiek prekybininkams tenka pasidalyti susidarančias sąnaudas, kad kortelių ir kitų mokėjimo formų funkcionavimas būtų užtikrintas ir lengvai naudojamas abiejų pusių. Deja, Europos Komisija nepakankamai atsižvelgia į apsikeitimo mokesčių reguliavimo sukeltas pasekmes tokiose šalyse kaip Australija ir Ispanija. Jose sumažinus AM jokių svarių įrodymų, kad prekybininkai sumažino galutines kainas vartotojui, nėra, tačiau pastebima, kad vartotojams padidėjo kortelės aptarnavimo mokesčiai. Be to, Komisija siūlo ir papildomus komercijos reguliavimus. Siekiama nuspręsti, kokie prekės ženklai turėtų būti ant mokėjimų kortelių, ar galėtų jų būti keletas bei siekiama kreipti vartotojus „optimalių visuomenei“ mokėjimų metodų link. Taip pat norima reguliuoti vertikalios integracijos lygį tarp kompanijų (kortelių operatorių, kuriems priklauso mokėjimus

atliekančios įmonės), IT protokolų, mokėjimų procesų ir mokėjimo kortelių standartizavimą bei tarptautinį suderinamumą ir mokėjimų saugumą. Esminiai veiksniai, kurių Komisija neįvertina yra dabartinis rinkos išsivystymo laipsnis, investicijų ir inovacijų lygis, priklausantis nuo rinkos dalyvių ir faktinis e-komercijos augimas. Žaliojoje knygoje (*angl.* – Green Paper) pati Europos Komisija mini, kad pagal jų atliktų apklausų rezultatus, didesnė problema nei apsikeitimo mokestis yra investicijų trūkumas ir jų pritraukimas į naujas arba besivystančias įmones.

Nėra jokių įrodymų, kad AM sumažinimas ves prie sumažintų galutinių kainų vartotojams.

AM reguliavimas sumažins konkurenciją ir inovacijas bei paskatas užsiimti verslu.

AM harmonizavimas ir papildomi reguliavimai gali daryti neigiamą poveikį ES konkurencumui.

Įvadas

Svarbu skatinti ir užtikrinti vieningos rinkos veikimo principą, kuris prisideda prie visų europiečių gerovės ir, ypač, kai kalbame apie augančią skaitmeninę ekonomiką, visiems suteikiančią galimybių visiems. Lietuvos laisvosios rinkos institutas (LLRI) sutinka su EK teiginiu, kad „tam, kad vartotojai, mažmenininkai ir įmonės pajustų visą bendrosios rinkos naudą, ypač reikalingi saugūs, veiksmingi, konkurencingi ir novatoriški elektroniniai mokėjimai – pasauliui pereinant nuo fizinės prie elektroninės prekybos, jie – dar svarbesni.“¹

Deja, LLRI negali sutikti su EK pasiūlytomis priemonėmis siekti saugesnių, veiksmingesnių, konkurencingesnių ir novatoriškesnių e-mokėjimų.

Pavyzdžiui, anot EK norint visiškai įgyvendinti bendrą mokėjimų eurais erdvę (*angl.* – SEPA), „*visoje ES neturėtų būti skirtumo tarp tarpvalstybinių ir vietinių elektroninių mažmeninių mokėjimų eurais*“. Be to, svarstoma, kad SEPA taisyklės galėtų apimti ir įvairias ne eurais grįstas mokėjimo priemones.

Kyla klausimas, ar dabartinė, rinkoje susiklosčiusi situacija, atspindi kokius nors netolygumus, monopolinę aplinką, per mažą rinkos išsivystymą arba rinkos nepakankamumus, kurie pateisintų tokio lygio intervenciją? Žaliojoje knygoje nepateikiama pakankamai argumentų, kad dabartinė mokėjimų aplinka yra neišsivysčiusi, neveikianti, stokojanti inovacijų, vartotojų pasirinkimo ir skaidrumo.

Dabartinė situacija rinkoje ir struktūra

Europos centrinio banko (ECB) duomenimis, 2009 m. euro zonoje buvo atlikta apie 58 milijardai mažmeninės prekybos mokėjimų operacijų. Europos Komisijos teigimu, perkėlus visą mokėjimų aplinką – kredito pervedimus, tiesioginius debetinius mokėjimus ir mokėjimų korteles – į SEPA, tikėtina nauda būtų 300 milijardų eurų per 6 metus.²

Mokėjimų kortelės

Remiantis ECB pateikiama statistika, 4.6% nepopierinių mokėjimo instrumentų naudojimas padidėjo iki 90.6 milijardų 2011 m. Mokėjimų kortele dalis sudarė 41% nuo visos sumos. Iš viso Europos Sąjungoje yra 727 milijonai kortelių, arba 1.44 kortelės žmogui. Bendra mokėjimų kortelėmis vertė siekė 1.9 trilijoną EUR arba 52 EUR vienam mokėjimui³.

Internetiniai mokėjimai (e-mokėjimai)

Interneto technologijų plėtra bei pigesnės operacijos vartotojams ir prekybininkams lėmė spartų e-komercijos augimo tempą pastaraisiais metais. Tai ypač naudinga prekybininkams, kadangi leidžia sumažinti sąnaudas: mažesnis poreikis turėti nuosavas arba nuomotas patalpas parduotuvei, greičiau pasiekiamos didesnės rinkos ir galimybė pardavinėti prekes ar paslaugas visame pasaulyje. Kaip teigia „Ecommerce Europe“⁴, 2012 m. e-komercijos apimtys Europoje paaugo 19% ir pasiekė 311,6 mlrd. EUR apyvartą B2C (verslas-vartotojas) segmente. 2010 m. Europa pralenkė Jungtines Amerikos Valstijas kaip didžiausia B2C rinka ir dabar turi 35.1% pasaulinės B2C rinkos, kai JAV ir Kanada bendrai užima 33.1%. Itin sparčiai augantis Azijos ir Ramiojo vandenyno regionas sudaro 25.6% visos rinkos. Be to, „Ecommerce Europe“ teigimu, Europos B2C rinkos segmentas 2016 m. turėtų pasiekti 625 mlrd. EUR apyvartą.

Tai yra labai pozityvi tendencija Europai. Tačiau norint išlikti lydere, reikia priimti tokius sprendimus, kurie nekliudytų e-komercijos augimui ir inovacijoms, neuždėtų perteklinių reguliavimų. Dabartinė e-komercijos dalis bendroje mažmeninės rinkos apyvartoje⁵ yra tik 3,4%, tačiau iš matomų duomenų, aišku, kad yra augimas. Egzistuoja visos palankios tendencijos e-komercijos dalies padidėjimui mažmeninėje rinkoje ir be valdžios įsikišimo.

³<http://www.ecb.int/press/pr/date/2012/html/pr120910.en.html>

⁴<http://www.ecommerce-europe.eu/press/2013/05/press-release-european-e-commerce-to-reach-312-billion-in-2012-19-growth>

⁵Euromonitor, 2010

¹Žalioji knyga, psl. 2

²Žalioji knyga, psl. 3

Žaliojoje knygoje teigiama, kad konsultaciniame dokumente kaip viena iš priežasčių, varžančių e-komercijos vystymąsi, minimi mokėjimai⁶, tačiau pačiame konsultaciniame dokumente randamas ne visai su šia mintimi sutinkantis teiginys: „Nėra bendro sutarimo, ar egzistuoja problema, susijusi su mokėjimais. 57% vartotojų asociacijų ir daug įmonių sutinka, kad problema egzistuoja, bet 11% privačių asmenų ir kai kurios federacijos mano kitaip“. Taip pat žaliojoje knygoje neminimas faktas, jog tame pačiame Komisijos konsultaciniame dokumente, verslas ir verslo asociacijos kaip didžiausią problemą e-komercijai mini finansavimą ir/ar jo nebuvimą, o tai, anot jų, yra didesnė problema nei apsikaitimo mokesčiai. Kaip teigė respondentai, yra itin sunku surasti investuotojų ar rizikos kapitalo, kurie ryžtųsi dalyvauti tokiuose versluose esant dabartinei ekonominei situacijai.

„Verslo finansavimas yra didesnė problema, o apsikaitimo mokesčiai yra tik antraeilė problema.“

Dar viena problema, kuri apsunkina investuotojų pritraukimą, yra ta, kad labai sunku įvertinti tikrąją e-komercijos įmonės vertę.

Skirtingų mokėjimų integruotų sistemų ir skirtingų mokėjimų instrumentų įvairovė Europoje yra laikoma netobulosios rinkos reiškiniu. Tačiau reikia nepamiršti, kad tokia rinka dar tik žengia savo pirmuosius žingsnius. Be to, rinkos skirtumai gali būti paaiškinti dėl nevienodo valstybių išsivystymo lygio (technologinis, reguliavimo našta, mokesčiai ir t. t.)

Mokėjimai mobiliuoju telefonu (m-mokėjimai)

Kadangi m-mokėjimai yra dar visai neseniai atsiradusi paslauga, jie turi daug neišnaudoto potencialo. „Ecommerce Europe“ teigia, kad 47,6% europiečių turi išmanųjį telefoną. Žaliojoje knygoje teigiama, kad pagal „Juniper Research“ duomenis⁷, pasaulinė m-mokėjimų rinka nuo 2010 m. iki 2012 m. turėtų išaugti nuo 100

mlrd. USD iki 200 mlrd. USD. EK savo ruožtu teigia, kad pasaulinė m-mokėjimų rinka 2014 m. turėtų pasiekti 1 trilijoną USD, o 350 mlrd. USD tektų Europai.

EK teigimu, maža m-mokėjimų skverbtis ir mažas besinaudojančių m-mokėjimais skaičius (2010 m. duomenimis – 7,1 mln.; palyginimui, Azijos ir Ramiojo vandenyno regione – 62.8 mln.), leidžia daryti prielaidą, jog reikia reguliuoti ir „kurti“ tokią rinką, nes egzistuoja fragmentacija, o svarbiausi rinkos žaidėjai dar nėra susitarę dėl verslo modelio, kuris įgalintų tokius mokėjimus. Dar svarbiau, EK žiūri į „Google“, „Apple“ arba „Visa“ nusiteikusi negatyviai dėl jų ketinimų pristatyti inovacinius sprendimus, susijusius su šiais mokėjimais, kurie yra „ne iš Europos“. Kadangi ES ekonomika yra dalis bendros pasaulio ekonomikos, nėra jokio skirtumo, kas teiks produktus arba paslaugas europiečiams, tol kol juos tenkina siūloma kaina ir ir kokybė.

Keturšalė sistema

Keturšalė sistema yra grįsta 4 veikėjų dalyvavimu ir sąveikavimu tarpusavyje:

- Kortelės turėtojas arba vartotojas
- Vartotojo mokėjimo paslaugų teikėjas (VMPT) (bankas)
- Prekybininkas
- Prekybininko mokėjimo paslaugų teikėjas (PMPT)(bankas)

Tipinis šios sistemos scenarijus atrodo taip: (1) kortelės turėtojas (vartotojas), išsiima mokėjimo kortelę (debitinę arba kreditinę) iš savo (2) banko (VMPT), už tam tikrą periodinį mokestį. Vartotojas keliauja įsigyti prekių arba paslaugų (ne vien fiziškai) pas (3) prekybininką, kuris savo ruožtu turi savo (4) banką, t. y. prekybininko mokėjimo paslaugų teikėją (PMPT). Vartotojas sumoka už prekes ir/ar paslaugas, pasinaudodamas savo kortele, prekybininkas duoda nurodymą (viskas atliekama elektroniniu būdu) savo bankui, kad šis paprašytų pinigų iš kliento banko už parduotas prekes ir/ar paslaugas. Šioje vietoje ir prasideda visi nesutarimai. Yra mokestis, kurį sumoka prekybininkas už tarp bankų (MPT) vykdomas operacijas, o tas mokestis vadinamas tarpbankiniu

⁶http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/e-commerce/summary_report_en.pdf

⁷Žalioji knyga, page 5

apsikeitimo mokesčiu (TAM – toliau tekste vadinsime apsikeitimo mokesčiu). Tačiau apsikeitimo mokestis yra tik dalis mokesčių, kuriuos prekybininkas moka savo bankui prekybininko paslaugų mokesčio (PPM) pavidalu.

Kas yra apsikeitimo mokestis?

Apsikeitimo mokestis yra mokamas bankams už galimybę naudotis kortelėmis ir gauti įvairią naudą. Iš tiesų šis mokestis yra sumokamas prekybininko savo bankui, įskaičiuojant jį į prekybininko paslaugų mokestį (PPM). Šis mokestis yra svarbi keturšalės sistemos dalis. Šio mokesčio dėka yra sukuriama platforma dviejų šalių sąveikavimui (vartotojas-prekybininkas). Dalyvavimas yra grindžiamas supratimu, kad abi šalys turi naudoti ir priimti korteles, kad tokia rinka veiktų sėkmingai. Kadangi prekybininkas ir vartotojas turi bendrą interesą, jie turi mokėti atitinkamą mokestį, kuris padengia tokios platformos sąnaudas ir leidžia tokiai rinkai egzistuoti. Kai vartotojai nori išsiimti kortelę, jie eina į savo banką ir išsiima ją už tam tikrą mokestį. Prekybininkas tiesiog sumoka nedidelį mokestį už kiekvieną operaciją, kai yra naudojama kortelė.

Jeigu bankas neimtų apsikeitimo mokesčio iš prekybininko, jis kortelių gamybos, transportavimo, užmokesčio garantijos apgaulės ar įsipareigojimų nevykdymo atvejais, neatidėliotinų mokėjimų, inovacijų ir saugumo priemonių diegimo sąnaudas bandytų padengti kitais būdais, tokiais kaip didesni mokesčiai kortelės turėtojui, sumažintos nuolaidos, mokėjimo periodai be palūkanų ir kt. Dabar prekybininkas gali džiaugtis didesniais pardavimais (pelnu), kadangi dažniausiai kortelių turėtojai išleidžia daugiau, o jie patys turi mažiau su grynaisiais pinigais susijusių problemų (apiplėšimai, darbuotojų vagystės, pinigų inkasavimas, jų skaičiavimas, padirbti pinigai ir kt.) bei lengvesnę apskaitą.

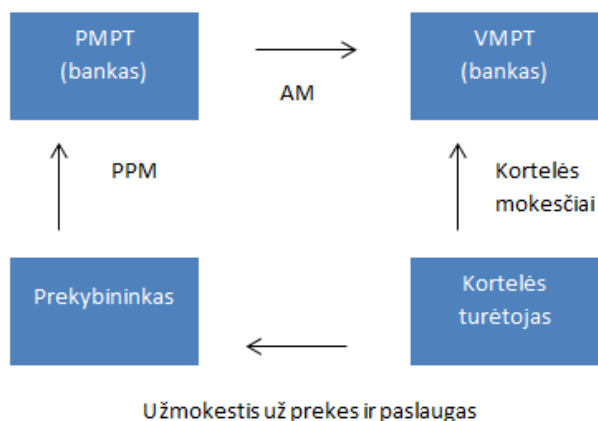
Australija ir Ispanija

EK nėra pirmoji, kuri atkreipė dėmesį į klausimus, susijusius su apsikeitimo mokesčiu, ir nuo 2003 m. kelia klausimą, ar jis turėtų būti reguliuojamas. Kelios valstybės, tokios kaip Australija ir Ispanija, bandė išspręsti šį klausimą. Abiem atvejais, pagrindinė priežastis reguliuoti buvo ta pati – tariamai apsikeitimo mokestis buvo per didelis ir neskaidriai nustatomas.

Kaip teigiama „CRA International“ ataskaitoje, apsikeitimo mokesčio sumažinimas 2001-2004 m. padarė žalos vartotojams, nes standartiniai vartotojų mokami kortelių įkainiai padidėjo 22%, o „premium“ kortelių įkainiai padidėjo 44-77%. Skaičiuojama, kad australai papildomai moka 480 mln. AU (Australijos doleris) kortelės mokesčių kasmet. Be to, „CRA International“ teigia, kad prieš tai buvę Australijos rezervų banko teiginiai apie „nenuginčijamus praradimus“, kuriuos patiria vartotojai, nebuvo patvirtinti ar atsispindėjo mažesnėmis kainomis. Kasmet prekybininkai sutaupė apie 850 mln. AU, tačiau įrodymų, kad tai sumažino galutines kainas vartotojams, nėra.

Visa tai turėjo poveikį inovacijoms ir konkurencijai, nes tapo sunkiau įžengti į rinką ir sumažėjo paskatų investuoti į naujas technologijas. Vėlesnė studija apie Ispanijos intervenciją į apsikeitimo mokesčių lauką parodė, kad toks reguliavimas neduoda tokių rezultatų, kokių visi tikėjosi. Nuo 2006 iki 2010 m. apsikeitimo mokesčiai buvo sumažinti 57,3%. 3,329 mlrd. EUR sumažėjusios kortelės išduodančių bankų pajamos turėjo ir buvo kompensuotos, padidinus 50% kortelės turėtojų mokamus aptarnavimo mokesčius, o tai bendrai kainavo vartotojams 2,350 mlrd. EUR.

Dar svarbiau, buvo taikomi papildomi mokesčiai už viršytą sąskaitos limitą, sumažėjo lojalumo programų dosnumas ir kitos skatinančios priemonės. Kaip ir Australijoje, Ispanijos prekybininkams sumažėjo PPM, kuris leido sutaupyti 2,749 mlrd. EUR, per aprašomą laikotarpį. Deja, nebuvo pateikta jokių sumažėjusios kainos vartotojams įrodymų – nei prekybininkų, nei Ispanijos valdžios, kuri vykdė tokias priemones. Keturšalė sistema buvo paveikta taip, kad tapo sunkiau konkuruoti su trišale sistema, sumažėjo konkurencija ir inovacijų lygis.



Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos apskaitimo mokesčių palyginimas

Pagal ECB⁸ pateikiamus duomenis, 2010 m. Lietuvoje apskaitimo mokesčiai vidaus operacijoms debetinėms kortelėmis buvo nustatomas dvišaliu susitarimu arba buvo nustatyta „Visa“ nuo 0,9% iki 1,5%, o už tarptautinius mokėjimus siekė nuo 0,15% + 0,015 EUR iki 0,19% + 0,015 EUR. Mokesčių dydis vidinėms arba tarptautinėms operacijoms kreditinėms kortelėmis irgi buvo nustatomas dvišaliu susitarimu arba „Visa“ nuo 0,9% iki 1,5% ir nuo 0,5% iki 0,75%. „Mastercard“ savo ruožtu vidinėms debeto kortelių operacijoms nustatė lygį nuo 0,4% + 0,05 EUR iki 1,05% + 0,05 EUR arba galimybę susitarti dvišaliu būdu. Tarptautinėms operacijoms buvo nustatyti dydžiai nuo 0,1% + 0,05 EUR iki 0,13% + 0,05 EUR. Tarptautinėms operacijoms, atliekamoms kreditine kortele, buvo nustatytas dydis nuo 0,14% + 0,05 EUR iki 0,18% + 0,05 EUR.

Latvijoje pateikiami tik vidiniai dydžiai (tiek „Visa“, tiek „Mastercard“) ir jie yra vienodi. Operacijų, vykdomų debetinėmis kortelėmis, dydžiai buvo nuo 0,5% iki 0,6% arba nustatyti dvišaliu susitarimu tarp bankų. Operacijų, vykdomų kreditinėms kortelėmis, dydžiai buvo nuo 0,85% iki 1% arba nustatomi dvišaliu susitarimu tarp bankų. Lenkijos atveju pateikiami tik tarptautinėms operacijoms taikomi dydžiai. „Mastercard“ operacijoms debetinėmis kortelėmis taikė 1,6%, o kreditinėms kortelėmis 1,45% dydžius. „Visa“ debetinėms kortelėmis

taikė 1,45% + 0,05 EUR, o kreditinėms kortelėms 1,5%. ECB nepateikia jokių duomenų apie Estiją.

Dabar (2013 m.) „Visa“ nustatytas apskaitimo mokesčio dydis Lietuvoje debetinėms ir kreditinėms kortelėms yra nuo 0,9% iki 1,5%. Latvijoje, debetinėms kortelėms nustatytas dydis yra nuo 0,15% + 0,025 EUR iki 0,19% + 0,015 EUR, o kreditinėms kortelėms nuo 0,5% iki 0,75%. Estijoje taikomas dydis debetinėms ir kreditinėms kortelėms yra vienodas – 1%. Lenkijoje debetinėms kortelėms taikomas dydis yra nuo 0,9% iki 1,9%, o kreditinėms kortelėms nuo 1% iki 1,6%.

„Mastercard“⁹ taikomi dydžiai Lietuvoje debetinėms kortelėms yra nuo 0,85% iki 1,35%, o kreditinėms kortelėms nuo 1,3% iki 2,05%. Latvijoje debetinėms kortelėms taikomi dydžiai yra nuo 0,4% iki 1,13%, o kreditinėms kortelėms nuo 0,6% iki 1,83%. Estijoje šis dydis debetinėms kortelėms yra nuo 0,45% iki 0,95%, o kreditinėms kortelėms 0,9% iki 1,65%. Lenkijoje debetinėms kortelėms taikomi dydžiai yra nuo 1% + 0,03/0,04 EUR iki 1,6%, o kreditinėms kortelėms nuo 1,9% iki 2,40%.

EK matomos problemos ir jų sprendimo būdai

Komisija siūlo svarstyti penkias¹⁰ problemas, su kuriomis reikia susitvarkyti norint įgyvendinti užsibrėžtus tikslus, lemiančius vieningos integruotos rinkos sukūrimą. Pirma problema yra susijusi su rinkos fragmentiškumu, patekimu į rinką ir patekimu į kitų valstybių rinką. Antroji problema yra susijusi su skaidriu ir pagrįstu kainos nustatymu paslaugoms, kuriomis naudojasi vartotojai, prekybininkai ir verslas. Trečioji problema – susijusi su standartizavimu arba jo trūkumu. Ketvirtoji problema yra susijusi su didesniu bendradarbiavimu, kuris veda prie didesnės paslaugų teikėjų tarpusavio sąveikos. Penktoji problema yra susijusi su mokėjimų saugumo užtikrinimu. LLRI išanalizavo Europos Komisijos Žaliojoje knygoje pateiktas problemas ir pateikė argumentus dėl siūlomų problemų sprendimų būdų.

⁸<http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp131.pdf>

⁹<http://www.mastercard.com/us/company/en/whatwedo/in terchange/Country.html>

¹⁰ Žalioji knyga, psl. 7

Objektas Nr. 1. Rinkos fragmentacija, patekimas į rinką ir patekimas į kitų valstybių rinką.

Problema Nr.1. Apsikeitimo mokestis (AM)

Kaip teigiama Žaliojoje knygoje¹¹, „Plati skirtingų (skirtingo dydžio) mokesčių įvairovė, skirtingi terminai ir nacionaliniu bei Europos lygmeniu vykdomų ar užbaigtų teisinių procedūrų taikymo sritis gali lemti bendrosios rinkos išskaidymus. Dėl to galėtų didėti rinkos susiskaidymas ir tai reiškia, kad mažmenininkai dar negali pasinaudoti mokėjimo kortelių bendrosios rinkos privalumais“. Be to, EK mano, kad „<...> dideli AM gali trukdyti į rinką patekti pigioms kortelių schemoms ir kitoms mokėjimo sistemoms (pvz., e-ir m-mokėjimams)“. Taip pat – „Didelių AM ir per mažo skaidrumo problemos ypač svarbios prekybininkams, priimančioms verslo mokėjimo korteles – t. y. mokėjimo korteles, išduotas įmonėms ir jų darbuotojams su darbu susijusioms išlaidoms (pvz., verslo kelionėms, raštinės reikmenims) apmokėti, – kurių turėtojai gali būti premijomis ir kitais privalumais skatinami naudoti šią mokėjimo priemonę“.

Apsikeitimo mokesčio skirtumai tarp Europos valstybių yra gan lengvai paaiškinami tuo, kad kiekvienoje iš jų egzistuoja skirtingos rinkos sąlygos, nulemtos bendro išsivystymo lygio, o tai iš esmės ir daro įtaką apsikeitimo mokesčio dydžiui. Norint sukurti elektroninius mokėjimo metodus, būtinos investicijos, skiriamos technologijų ir inovacijų kūrimui. Valstybėse – kuriose yra daugiau mokėjimo kortelių, atliekami didesnės vertės mokėjimai kortelėmis ir yra atliekama daugiau operacijų mokėjimo kortelėmis – dažniausiai yra mažesni apsikeitimo mokesčiai, kadangi tampa pigiau diegti inovacijas ir kurti naujus mokėjimo metodus. Kitaip yra valstybėse, kurios siekia paskatinti ribotą elektroninių mokėjimo priemonių kiekį ir sukurti kortelių rinkas. Jose yra taikomi didesni apsikeitimo mokesčiai, kad būtų išteklių finansuoti tokių priemonių kūrimą bei diegti inovacijas. Dar daugiau, reguliavimo lygis valstybėje yra papildomas faktorius, kuris prisideda prie apsikeitimo mokesčio skirtumų tarp valstybių.

EK prielaida, kad nebrangių kortelių schemų operatoriams gali būti užkirstas kelias dalyvauti rinkoje, yra niekaip nepagrįsta. Jeigu naujos kortelių schemos būtų geresnės, net ir aukštų apsikeitimo mokesčių atveju, būtų nedaug problemų siūlyti savo paslaugas, kadangi tokia platforma jau turi konkurencinį pranašumą būdama nebrangi. Galima pridėti, jog atrodo labai keista, kad EK taip pabrėžia problemą dėl

komercinių kortelių, bet užuot tiesiogiai sprendusi susijusius klausimus, stengiasi taikyti plataus masto rinkos reguliavimą, kuris nėra naudingas jokiam rinkoje veikiančiam subjektui.

EK siūlymas taikyti kainų kontrolę (reguliuojant AM) yra prieštaraujantis fundamentaliems ES laisvos konkurencijos ir laisvo kainų nustatymo principams.

Problema Nr. 2. Tarpvalstybinis aptarnavimas

Tarpvalstybinis aptarnavimas (TA) atsiranda tada, kai prekybininkas naudoja ne savo šalies, bet užsienyje reziduojančio MPT paslaugas. EK teigimu dabartinė situacija kelia problemas tarpvalstybinio aptarnavimo plėtrai ir vystymuisi¹²:

- „Tarpautinėse kortelių schemose tarpvalstybines paslaugas teikiančioms aptarnaujančioms įmonėms taikomi specialūs leidimų režimai ir specialūs schemos (licencijos) mokesčiai.“
- „Kitos šalies aptarnaujančios įmonės MPT emitentams turi mokėti vietinius AM, taikomus pardavimo vietas šalyje. Dėl to prekybininkai nesirenka pigiausias aptarnaujančios įmonės, nors kitos šalies MPT paprastai neprivalo taikyti atitinkamo vietinio AM, kurį toje šalyje nustato mokėjimo paslaugų teikėjai.“
- „Kitos šalies aptarnaujančios įmonės taip pat gali atsidurti nepalankioje padėtyje šalyse, kuriose vietiniai MPT turi paralelius dvišalių tarpbankinių mokesčių susitarimų tinklus. Tai yra tarpvalstybinės konkurencijos plėtros kliūtis, nes aptarnaujančios įmonės turi mokėti visą oficialių AM sumą.“

Dabartinė vidinių operacijų situacija yra tokia: dvišaliai susitarimai dėl AM dydžio gali būti sutariami tarp MPT pirkėjo ir kitų MPT. Jeigu nepavyksta susitarti, galioja šalyje taikomas apsikeitimo mokestis. Jeigu nėra bendro šalyje taikomo AM dydžio, tada taikomas tarptautinis. Tarpvalstybinių MPT paslaugų teikimo atveju, perkantysis MPT gali susitarti su kitu MPT. Nepavykus susitarti, taikomas tarptautinis AM.

Net jeigu yra kokių nors techninių kliūčių centralizuoto pirkimo vystymuisi, jos nekliudo didėti centralizuoto MPT pirkėjų skaičiui. Tačiau yra svarbu kortelės schemų operatoriui taikyti mokesčius centralizuotoms perkančiosioms MPT organizacijoms, kadangi su tuo yra susijusi rizika, jog gali būti padaryti nuostoliai dėl nekompetentingo elgesio. Svarbu patikrinti ir turėti tam tikrą garantiją, kad perkančioji organizacija vykdys savo įsipareigojimus ir teiks pakankamos kokybės paslaugas vartotojams. ES turi gerai pagalvoti prieš

¹¹ Žalioji knyga, psl. 8

¹² Žalioji knyga, psl. 9

reguliuodama, ką ir kaip kortelių schemų operatoriai turi priimti kaip potencialias perkančiąsias organizacijas.

Problema Nr. 3. Kelių prekių ženklų naudojimas vienam produktui

Kelių prekių ženklų naudojimas vienam produktui yra situacija, kai ant mokėjimų kortelių ar kortelių skaitytuvų yra naudojami keli prekiniai ženklai. EK mato kelių prekės ženklų buvimą kaip didesnį vartotojų pasirinkimą, daugiau galimybių naujiems rinkos žaidėjams. Taip pat tai, kad dabartiniai suvaržymai, nustatyti egzistuojančių kortelių schemų, gali stabdyti konkurenciją nacionalinėse rinkose kitiems prekės ženklams, kurie galėtų būti ant tų pačių kortelių.

Jau dabar yra kortelių, kurios turi keletą prekių ženklų,¹³ skirtų vidaus ir tarptautinei rinkai. Namų prekės ženklas yra skirtas tik vidaus rinkai, o tarptautinis prekės ženklas leidžia kortelės turėtojui naudoti kortelę užsienyje (pvz., „Bancontact/MisterCash-Maestro“). Dar vienas pavyzdys yra „Girocard“, naudojama Vokietijoje. Be to, yra pavyzdžių, kai kompanijos naudoja ir trečią prekės ženklą (tarptautinis tinklas), kad apjungtų įvairius prekių ženklus (pvz., „Cyrrus“ prekės ženklas naudojamas „MasterCard“ ir „Visa Plus“ naudojama „Visa“).

Reikia nepamiršti, kad įvairūs prekės ženklai yra siejami su intelektine nuosavybe, o jų populiarinimui ir įvaizdžio kūrimui skirtos didžiulės sumos. Iš tiesų, kai kurie prabangūs prekės ženklai yra siejami su prabanga, stiliumi ir pasirinkimu, o jų vartotojai vargu ar norėtų turėti kelių prekių ženklų paženklintą kortelę. Galiausiai, nėra tvirtų įrodymų (arba bent jau nepateikta EK), kad yra pakankamas poreikis kelių prekės ženklų ant kortelių atsiradimui.

Taip pat yra bent 7 papildomi klausimai, susiję su kelių prekių ženklų buvimu ant kortelės, į kuriuos reikėtų atsakyti, jeigu būtų nuspręsta šį reguliavimą įgyvendinti:

- Keli prekės ženklai gali prailginti pirkimo operacijos laiką. Tai gali reikšti didesnius mokesčius kortelės turėtojui.

- Skirtingi prekės ženklai taiko skirtingas technologijas ir IT protokolus. Visa tai suderinti pareikalautų papildomų išteklių.
- Kaip būtų nusprendžiama, kurie ir kiek prekės ženklų galėtų būti ant mokėjimo kortelės? Tai gali būti konkurencijos varžymas, jeigu EK nuspręs, kurios kompanijos turi būti ant mokėjimo kortelių.
- Esant dviem prekės ženklams, vienas iš jų turi būti pirminis (prioritetinis), kad būtų galima vykdyti mokėjimus. Ar vartotojas galės nuspręsti, kuris bus pagrindinis?
- Kada leisti pasirinkti mokėjimo metodą? Atsiimant kortelę iš banko ar prie kasos kas kartą atliekant mokėjimus? Tokiu atveju, turi būti sudarytos sąlygos pasirinkti mokėjimo būdą arba prekės ženklą, kurio pagalba būtų atsiskaitoma.
- Kas būtų atsakingas apgaulės ar vagystės atveju?
- Kas būtų atsakingas blogos vartotojų patirties atveju?

Labai tikėtina, kad kelių prekių ženklų buvimas sukurtų daugybę problemų, o išspręstų vos keletą (jeigu iš viso išspręstų).

Problema Nr. 4. Mokėjimų vykdymas, atliekamas dukterinių įmonių

EK tvirtina, kad kai kuriems kortelių schemų operatoriams priklauso dukterinės įmonės, atliekančios mokėjimų kortele vykdymus. Tai yra laikoma patekimo į rinką barjeru, kitoms mokėjimų kortele vykdymo įmonėms arba kortelių schemų operatoriams¹⁴. Taigi šie du dalykai (kortelių valdymas ir mokėjimo procesų vykdymas) turėtų būti atskirti, kad būtų paskatinta konkurencija. EK mato galimybę, kaip išspręsti šią problemą, tiesiog sukūriant nepriklausomus vykdymo standartus, taikytinus visiems rinkos dalyviams.

Šiuo atveju kalbame apie vertikalią integraciją ir pasitikėjimą tarp kompanijų, dirbančių tame pačiame sektoriuje. Kadangi svarbiausias dalykas yra sąnaudos, susijusios su patekimu į rinką, mokėjimus atliekančios dukterinės įmonės turėjimas tampa antraeilium dalyku. Tai yra natūralūs patekimo į rinką barjerai. Įmonės kūrė savo reputaciją gerai ir efektyviai teikdamos paslaugas ir investuodamos, kad būtų sukurtos tokios paslaugos. Taip pat dirbtinis motininių ir dukterinių įmonių atskyrimas tik padidintų sąnaudas, dėl ko atitinkamai pabrangtų paslaugos. Taip pat galime kelti klausimą, ar

¹³ MasterCard Incorporated, MasterCard International Incorporated ir MasterCard Europe SPRL komentarai EK Žaliajai knygai „Toward an Integrated European Market for Card, Internet and Mobile Payments“, psl. 40.

¹⁴ Žalioji knyga, psl. 10

AM reguliavimas sumažins minėtus barjerus (nebet yra galvojama, kad toks „reguliavimas“ reiškia „sumažinimą“, tačiau tokie teiginiai būtų priešlaikiniai).

Mažai tikėtina, kad kortelių schemų operatorių ir mokėjimų vykdymo įmonių atskyrimas padidintų efektyvumą ir paskatintų inovacijas rinkoje. Atskiroms įmonėms tektų prisiimti daugiau rizikos, nei bendradarbiaujant su kitomis įmonėmis. Tai savo ruožtu lemtų pasunkėjusias galimybes įžengti į rinką naujiems rinkos žaidėjams, jeigu jiems būtų neleidžiama turėti/įsigyti mokėjimų vykdymo įmonių (arba priklausyti mokėjimus vykdančiai įmonei).

Problema Nr. 5. Naudojimas atsiskaitymo sistemomis

Institucijos, kurios nėra bankai ar finansinės institucijos, kad galėtų naudotis tarpuskaitos ir atsiskaitymo sistemomis, turi naudotis kitais bankais arba finansinėmis institucijomis. Taigi anot EK, ne bankai MPT susiduria su didesniais sunkumais konkuruojant su bankais, kadangi jie privalo naudotis atsiskaitymo sistemomis.

Iš tiesų, tokia sistema yra sukurta prieš tai buvusių ES reguliavimų (Direktyva 98/26/EB), skirtų mokėjimo paslaugoms vidaus rinkoje (MPD). Ji iš principo apibrėžia finansinių institucijų dalyvavimą atsiskaitymo sistemose. Akivaizdu, kad Komisija sudarė tokias sąlygas mokėjimų paslaugoms (Direktyva 2007/64/EK), kurios prieštarauja teiginiais, esantiems Atsiskaitymų baigtinumo direktyvoje (ABD; Direktyva 98/26/EB, 2 punkto b dalis). Nepamatuoti reguliavimai ir vertimas leisti bet kam prisijungti prie atsiskaitymų sistemos, sudaro prielaidas prarasti svarbią informaciją ir susidaryti nuostoliams finansų institucijoms arba sąskaitos savininkams. Iš esmės direktyvos prieštarauja viena kitai, tad norint įgyvendinti SEPA, reikia šias direktyvas pakeisti, bet ne versti rinkos žaidėjus priimti nepamatuotą riziką ir nepakenkti vartotojams.

Problema Nr. 6. Atitiktis SEPA kortelių aprašui¹⁵

SEPA kortelių aprašo poveikis yra platesnis nei vien euro zona, kadangi ne euro zonos MPT ir kortelių schemas, kurios, kad galėtų dirbti su eurais grįžtomis operacijomis, turi atitikti SEPA kortelių aprašą. Tačiau pačiame SEPA kortelių apraše yra numatyta, kad per tam tikrą laiką kortelių schemas, neatitinkančios SEPA, būtų pašalintos iš rinkos. Šie reikalavimai nustato taisykles ir instrukcijas, pagal kurias kortelės, išduotos MPT, privalo atitikti SEPA.

Iš viso yra trys aprašai, kurie nustato SEPA kortelių apdorojimą. (1) SEPA kortelių aprašas – schemas/prekiniai ženklai ir vykdymas negali būti viename pakete. (2) SEPA kortelių standartizavimas – įvairūs reikalavimai, kuriuos turi atitikti vykdytojai, kad galėtų atitikti SEPA. (3) ISO standartai – ISO 8583 „Finansinių operacijų kortelių žinutės“ ir ISO 20022 „Universali finansų industrijos žinučių schema“.

EK mato šiuos apribojimus verslui kaip teigiamą dalyką, kadangi sistemos, kurioms bus leista „gyventi“, veiktų vieningoje integruotoje rinkoje. Troškimas sukurti SEPA ir laikytis SEPA kortelių aprašo, negali paneigti fakto, kad rinkoje yra MPT, kurie jau dabar sėkmingai veikia rinkoje didindami konkurenciją, efektyvumą, inovacijų lygį ir galiausiai tarnauja vartotojams. Jeigu dabartiniams MPT ir kortelių schemoms, kurios yra ne euro zonoje, būtų nebeleista dalyvauti rinkoje, nors jie teikia paslaugas ir atitinka SEPA kortelių aprašą, tai galiausiai reikštų mažiau konkurencijos ir tikrą protekcionizmą iš EK pusės euro zonos MPT.

Tai akivaizdus nukrypimas nuo reguliavimų, kurie yra numatyti norint „pataisyti“ „rinkos nepakankamumus“. Atrodo, kad Komisija pamiršo ir peržengė savo pradinių tikslų ribas ir siekia įgyvendinti savo standartus varžydama konkurenciją, užuot ją skatindama.

Problema Nr. 7. Informacija apie turimas lėšas

Kadangi bankai yra atsakingi už sąskaitas ir susijusių informaciją, jie gali riboti arba visai atsisakyti pateikti informaciją kitiems MPT. EK mano, kad bankai gali nebendradarbiauti nors ir vartotojai būtų davę sutikimą atskleisti informaciją, susijusią su sąskaitomis.

Kadangi bankai ar kitos finansų institucijos yra atsakingos už sąskaitas ir sukčiavimo prevenciją, jų pačių interesas yra saugoti informaciją, kuri yra susijusi su sąskaitos turėtojais ir sąskaitos informacija, kad ji nebūtų panaudota netinkamai. Kuo daugiau prieigą prie informacijos turinčių dalyvių grandinėje, tuo didesnė tikimybė tos informacijos netekti. Neturėtų būti suteikta jokių specialių privilegijų jokiai subjektui – jie turėtų susitarti tarpusavyje patys.

Problema Nr. 8. Priklausomybė nuo mokėjimo kortele operacijų

Žaliojoje knygoje keliamas klausimas, ar yra tokių prekybininkų, kurie būtų visiškai priklausomi nuo mokėjimų, atliekamų kortele ar galimybės jas priimti. Be to, EK klausia, ar reikalingos aiškios ir

¹⁵ Žalioji knyga, psl. 11

objektyvios taisyklės, kurios nurodytu, kada mokėjimų schemas gali vienašališkai nuspręsti nepriimti jų.

Yra daugybė atvejų, kai viena kompanija yra priklausoma nuo kitos kompanijos. Priklausomybė nėra netobulosios rinkos požymis. Labai tikėtina, kad dėl dabartinės mokėjimų metodų sistemos, prekybininkas priėmė apgalvotą sprendimą, pasirinkdamas mokėjimo paslaugų teikimą naudojantis kortelėmis. Tie, kurie yra labiau priklausomi, labai tikėtina gauna iš to daugiau naudos dėl galimybės priimti korteles. Be šios paslaugos labai sunku įsivaizduoti e-komercijos egzistavimą. Iš tiesų, prekybininkai nėra taip stipriai priklausomi nuo kortelių, kadangi jie gali pasirinkti kitokias mokėjimų priemones: elektroniniai pervedimai, tiesioginis debetas, gryniesi pinigai ir t. t. Jie renkasi korteles, nes tai suteikia jiems saugumo, patogumo, lankstumo, kurio ir nori vartotojai.

Objektas Nr. 2. Ar skaidrios ir pagrįstos mokėjimo paslaugų kainos vartotojams, mažmenininkams ir kitoms įmonėms? Ar prekybininkai ir vartotojai visiškai supranta tikrąsias sąnaudas? Ar tai turėtų rūpėti?

Problema Nr. 1. „Vartotojų ir prekybininkų santykiai. Skaidrumas“¹⁶

Žaliojoje knygoje teigiama, kad vartotojai nežino sąnaudų, tenkančių konkrečiam mokėjimo instrumentui, už kurį sumoka jie arba prekybininkas. EK tvirtina, kad vartotojų pasirinkimas, kokį mokėjimo metodą naudoti, gali būti neekonomiškas. Anot jų, prekybininkas galiausiai įskaičiuotų visas sąnaudas į galutinę kainą ir taip vartotojams tektų sumokėti daugiau. Vienas iš būdų, kaip skatinti geresnį vartotojų pasirinkimą, būtų informuoti juos, kiek konkretus mokėjimo metodas kainuoja prekybininkui. Tai turėtų vesti prie daugiau skaidrumo.

Komisija daro prielaidą, kad vartotojai elgtųsi kaip nors kitaip, jeigu būtų informuoti apie mokėjimų sąnaudas, tenkančias prekybininkui. Pagrindo norėti žinoti arba išsiaiškinti tikrąsias sąnaudas, susijusias su skirtingais mokėjimų metodais, neturi nei vartotojai, nei prekybininkai. Vartotojams nelabai rūpi, kokias sąnaudas patiria prekybininkas, tačiau jiems įdomi galutinė kaina. Tuo pat, prekybininkai gali nebūtinai norėti atskleisti sąnaudas, susijusias su mokėjimo metodais, dėl daugybės priežasčių.

Yra daugybė pavyzdžių, kai rinkos veikia puikiai, net jeigu vartotojai visai nenutuokia bendrų sąnaudų sudedamųjų dalių. Nuo „iPhone“ telefonų iki automobilių ar sąskaitų už elektrą.

Problema Nr. 2. Vartotojų ir prekybininkų santykiai. Nuolaidos, antkainiai ir kita kreipiamoji praktika.

Žaliojoje knygoje siūloma, kad norint skatinti skaidrumą ir efektyvius mokėjimo instrumentus, prekybininkas galėtų turėti papildomų galių reklamuojant vieną ar kitą mokėjimo instrumentą: priimamos tam tikros kortelės, taikomos nuolaidos ir antkainiai, aiškiai įvardinama priimtinausia mokėjimo priemonė. Kaip teigiama Žaliojoje knygoje: „Laikantis principo „naudotojas moka“, kainą iš esmės turėtų padengti tie, kurie naudojami konkrečia paslauga, ir ji neturėtų būti paskirstoma platesnės grupės nariams“. Prekybininkai ir dabar jau gali taikyti tam tikras priemones vartotojų kreipimui.

Prekybininkai ir dabar turi galimybę naudoti nuolaidas, antkainius ir kitas kreipiamąsias praktikas, kad būtų sukurtos paskatos vartotojams naudoti vieną arba kitą mokėjimų metodą. Vartotojas, turėdamas tokią informaciją, gali pasirinkti jam patogiausią mokėjimo metodą. Arba gali susirasti kitą prekybininką, jei šis nepatenkina (neatitinka) jo poreikių. Pvz., prekybininkas, kuris neturi „American Express“ ar „Visa“ skaitytuvo, jau dabar kreipia vartotoją viena ar kita linkme. Taip pat prekybininkas gali visiškai atsisakyti priimti tam tikrus mokėjimų metodus kasoje, pateikiant tokią informaciją ant parduotuvės durų ir pan. Neturėtų būti siekiama tokių praktikų harmonizavimo ES mastu, kadangi tokie sprendimai yra visiškai individualus pasirinkimas. Atsižvelgiant į galimybes, yra visiškai neaišku, kodėl ar kaip harmonizavimas galėtų būti geriausias sprendimas. Be to, tai neturi jokio ryšio su AM reguliavimu.

Problema Nr. 3. Prekybininkų ir mokėjimo paslaugų teikėjų santykiai

EK mato galimybes didinti mokėjimo priemonių kainų nustatymo skaidrumą (keičiant kortelių schemų operatorių nustatytas taisykles), tam kad prekybininkai galėtų lengviau daryti įtaką vartotojams ir jie nebūtų apriboti, kokias korteles gali pasirinkti. Žaliojoje knygoje teigiama, kad tokia aplinka yra tinkama aukštiesiems AM taikomiems MPT, kas galiausiai sumažina konkurenciją:

- „nediskriminavimo taisyklė, pagal kurią mažmenininkams draudžiama klientus nukreipti naudotis pageidaujama mokėjimo priemone taikant antkainius, siūlant nuolaidas ir kitomis kreipiamosios praktikos formomis“;
- „reikalavimas priimti visas korteles, kai prekybininkai įpareigoti priimti visas to paties prekės ženklų korteles, net jei joms taikomi mokesčiai nėra tokie patys“;

¹⁶ Žalioji knyga, psl. 12

- *“kortelės aptarnaujančių įmonių nediferencijuoto mokesčio taikymo praktika. Taikant nediferencijuotą mokesį už mokėjimus kortele, tas kortelės aptarnaujantys bankai iš prekybininkų ima tik vidutinį mokesį, o prekybininkas neinformuojamas apie įmonės aptarnavimo mokesčius, taikomus įvairių atskirų kategorijų kortelėms”.*

Įgalinant prekybininkus¹⁷ derėtis su perkančiais MPT dėl PPM, pakeičiant kortelių schemų taisykles ir perkančiųjų MPT praktiką, būtų pagerinta prekybininkų galimybė kreipti vartotoją. Anot EK, tai galėtų privesti prie pigesnių mokėjimo kortelių ekonomikai ir skatintų konkurenciją bei atsirastų šansas prekybininkams priimti naują schemą.

Pirmiausia, EK neatsižvelgia į tą faktą, kad dažniausiai AM mokestis yra nustatomas „MasterCard“ arba „Visa“, bet ne MPT. Antra, nediskriminavimo taisyklė jau yra kai kuriais atvejais panaikinta. Taip pat kai kurios kortelių schemas turi taisykles, kurios leidžia prekybininkams taikyti antkainius, nuolaidas ar naudoti kitas kreipiamąsias priemones. Trečia, panaikinus reikalavimą priimti visas to paties prekės ženklo kortelės, išauga tikimybė, kad vartotojas su savo kortele negalės atsiskaityti. T.y. to paties prekės ženklo kortelės turėtojas, bet turintis skirtingą kortelę nei kitas vartotojas, būtų suvaržytas ja naudotis perkant prekes ar paslaugas.

Tai susiję su faktu, kad konkretaus prekės ženklo, nesvarbu kokia pati kortelė, naudojimas yra nesuvaržytas ir jis yra atpažįstamas visur ir visada. Tai reiškia daugiau paskatų vartotojams naudotis kortelėmis, kadangi jas priima daugybė prekybininkų. Kalbant apie suliejimą, prekybininkai gali prašyti savo MPT išskaidyti PPM į skirtingas kategorijas, kad būtų galima suprasti, kokioms kortelėms yra taikomas koks AM dydis, ir pagal tai gali būti sprendžiama, kokią kreipiamąją priemonę naudoti ar kokį mokėjimo metodą priimti. Neaišku, kaip vartotojai išloštų iš šių siūlomų pakeitimų. Dar svarbiau, ar šis klausimas, susijęs su antkainiais, nuolaidomis į kitą kreipiamąją praktiką, yra iš tikrųjų toks svarbus?

Objektas Nr. 3. Standartizacija (jos trūkumas)

Kaip teigiama Žaliojoje knygoje, tarpvalstybinė sąveika turi būti pasiekta, kad Europos mokėjimų naudotojai (prekybininkai, įmonės ir vartotojai) galėtų visiškai mėgautis teikiama nauda: konkurencija, laisve pasirinkti ir efektyvesniu mokėjimų operacijų standartizavimu visiems veikėjams ir mokėjimų instrumentams. Tačiau, standartizavimo procesas, turi keletą susijusių rizikų: sumažėjusi

konkurencija ir inovacijų lygis, nes būtų išvejamos rinkoje veikiančios įmonės.

Problema Nr. 1. Mokėjimai kortele

Operacijos vyksta tarp perkančiojo banko ir banko emitento (A21 sritis) ir tarp prekybininko ir perkančiojo banko (T2A sritis). Yra kelios problemos, susijusios su antrąja operacijų forma (T2A). Žaliojoje knygoje teigiama, kad tik kelios privačios iniciatyvos kuria technines specifikacijas EPAS ir C-TAP ir tarpvalstybinius standartus. Kadangi šių iniciatyvų yra skirtingos kryptys, o tai turi pasekmių¹⁸. (1) “Nesant bendrųjų standartų, ribojamas galimų paslaugų teikėjų vietos aptarnaujantiems MPT skaičius, todėl trūkdoma kurti konkurencingą bendrąją mokėjimo paslaugų rinką”. (2) “Prekybininkai aptarnavimo procese turi naudotis skirtingomis duomenų mainų valdymo sistemomis ir protokolais, bent vienu kiekvienai šaliai, kurioje vykdo veiklą, bet daugeliu atvejų net daugiau, dėl to mažėja galimybių centralizuoti operacijas ir ribojamas veiksmingumo didinimas”. (3) “Kadangi T2A srityje nėra bendrųjų standartų, dažnai debeto kortelės nepriimamos užsienyje – ši vartotojų patirtis nesuderinama su bendrąja rinka ir bendrąja valiuta, skirta mokėjimams grynaisiais pinigais euro zonos valstybėse narėse”. A21 sritis taip pat stokoja standartizavimo ir susiduria su panašiomis problemomis.

Bendri standartai kortelėms yra naudingi, bet geriausi bendri standartai yra sukuriami rinkos. Veikiant konkurencinėms jėgoms rinkos dalyviai patys apsisprendžia dėl investicijų dydžio į standartizavimą. Aktyvus vieno standarto propagavimas dar nereiškia daugiau konkurencijos arba vieningos rinkos sukūrimo. Iš tiesų, vieninga rinka sudaro sąlygas paplisti skirtingiems produktams, o standartai formuojasi natūraliai, nes siekiama patenkinti vartotojų poreikius. Negalėjimas pasinaudoti debetinėmis kortelėmis užsienyje, varžo vieningą rinką ne daugiau nei skirtingų valiutų egzistavimas Europos Sąjungoje. Dar daugiau, vartotojai, kurie jaučia nepatogumus, gali pasirinkti naudoti kreditine kortele arba kredito-debito kortelės hibridu, plačiai paplitusiu rinkoje (pvz., „Visa Electron“ – „Visa“, „Maestro“ – „MasterCard“ ir kt.).

Svarbu suprasti, kad rinkoje atsiradę standartai leidžia veikti skirtingiems produktams, kadangi jie negali būti per daug nukrypę nuo tų pačių, natūraliai rinkoje išsivysčiusių standartų arba šie produktai nepritaptų rinkoje. Dar galima pridėti, kad dabartinis ISO (8583) standartas yra pakankama priemonė užtikrinti bendrus produkto bruožus ir atitikimą standartams bei suteikia šokią tokią standartizavimo laisvę. Ir visa tai atlieka rinkos žaidėjai. Kuriant visiškai į Europą orientuotus

¹⁷ Žalioji knyga, psl. 13

¹⁸ Žalioji knyga, psl. 15

standartus, skirtus A21 ir T2A sritims, kyla rizika globaliam kortelių suderinamumui.

Problema Nr. 2. E- ir m-mokėjimai

EK mato, kad tokie mokėjimų instrumentai dar nėra galutinai paruošti visaverčiam naudojimui tarp valstybių, o tą patvirtina m-mokėjimų vientiso verslo modelių ekosistemos nebuvimas. Nors ir minima, kad egzistuoja tam tikros spragos, tačiau Žaliojoje knygoje nepateikiama konkrečiau. Teigiama, kad tarpusavio sąveika tarp m-mokėjimų turėtų kilti iš standartizavimo, kuris veda prie įgalinto vartotojų mobilumo. Žaliojoje knygoje atkreipiamas dėmesys į e-mokėjimus, atliekamus internetu, kadangi galiausiai jie yra atliekami per interneto banką arba kortelės pagalba. EK teigimu, tai yra neigiamas poveikis visoms suinteresuotoms grupėms, dalyvaujančioms mokėjimų grandinėje. Deja, lieka neaišku, kaip pasiekti lengvą e- ir m-mokėjimų sprendimų prieinamumą ir patogumą vartotojams, o visa tai būtų užtikrinama standartizacijos.

Nėra jokios priežasties įvesti standartizavimą nei e- nei m-mokėjimams, kadangi šios rinkos yra itin greitai augančios ir besivystančios ir visa komercijos ateitis priklauso nuo jų. Tad jeigu EK siekia sukurti tokias rinkas ir iš tiesų sukurti vieningą rinką, ji turi nesikišti – leisti inovacijoms rinkoje įsibėgėti, kurti naujas paslaugas, produktus ir mokėjimo metodus. E-komercija yra, ko gero, pats geriausias šansas ES sukurti vieningą rinką pasitelkiant internetą ir interneto technologijas.

Objektas Nr. 4. Reikia tobulinti bendradarbiavimą, kad būtų pasiekta didesnė tarpusavio sąveika.

Problema Nr. 1. Sąveika m-mokėjimų srityje

EK vertinimu, problemos yra susijusios su m-mokėjimų¹⁹ kūrimu ir vystymu bei su mobiliųjų tinklų operatoriais (MTO), MPT ir kitais žaidėjais. Kaip teigia Komisija, taip yra todėl, kad MTO, kaip paslaugos saugumo tvarkytojai, siekia išlaikyti kontrolę savo rankose. Kita problema yra ta, kad rinkos dalyviai kuria standartus, kurie apsprendžia sąveiką ir dominuoja mokėjimų grandinėje: prietaisai, aplikacijos ir saugumo valdymas. Yra didelė rinkos fragmentacijos tikimybė – yra keletas svarbių sektorių, kurie neturėtų būti palikti tvarkytis vieni, neatsižvelgiant į standartizavimą kaip pagrindinį variklį.

Nors m-mokėjimai ir nėra dar labai paplitę, tačiau standartai jau yra kuriami rinkos dalyvių. Būtent rinkos dalyvių noras dalyvauti rinkoje yra pirminė sąlyga bet kokiai rinkai kurtis, o standartai jau yra konkurencijos, investicijų ir inovacijų pasekmė. EK siūloma intervencija gali turėti neigiamą poveikį m-mokėjimų rinkos vystymuisi, nes tai vestų prie sumažėjusio

konkurencijos, mažesnio inovacijų lygio ir, svarbiausia, sumažėjusio pasirinkimo vartotojams ir jų pasitenkinimo.

Problema Nr. 2. Sąveika e-mokėjimų srityje

Šiuo metu yra keletas bankų grįstų schemų, kurios testuoja savo sistemų sąveiką. Nėra duomenų, kuri sistema geresnė.

E-mokėjimams taikytinas tas pats sprendimo būdas kaip ir m-mokėjimams.

Problema Nr. 3. Sąveika ir konkurencija

EK siūlo padaryti skirtumą tarp komercinės ir techninės sąveikos, kad prekybininkai galėtų pasirinkti pirkėjus MPT, o vartotojai galėtų pasirinkti emitentus MPT nepriklausomai nuo jų buvimo vietos. EK taip pat pabrėžia, kad sąveikos iššūkiai egzistuoja ir trišalėje sistemoje, bet nesiima plačiau aiškinti šios problemos.

LLRI rekomenduoja nekurti tik ES skirtų sąveikos standartų, nes ne ES vartotojai negalėtų pasinaudoti globalių prekės ženklų kortelėmis, dėl skirtingų sąveikos reikalavimų. Taip pat europiečiai, keliaujantys už ES ribų, susidurtų su problemomis atsiskaitydami globalaus prekės ženklo mokėjimo kortelėmis. Be to, dar per anksti sakyti, kaip sąveikos standartai turėtų atrodyti, kadangi m- ir e-mokėjimai kaip tik dabar ir yra vystomi ir rinkoje atsiranda natūralūs standartai.

Objektas Nr. 5. Mokėjimų saugumas

Komisija identifikavo mokėjimų saugumą kaip vieną mažos e-komercijos paplitimo priežasčių.

Problema Nr. 1. Saugumas ar greitis?

Sukčiavimo prevencijos patobulinimai, kaip ir patobulėjusios kortelių technologijos ir atitikimas EMV (Chip and Pin) technologijoms, ženkliai sumažino sukčiavimo atvejus. 2010 m. ES 90% kortelių terminalų ir 80% visų mokėjimo kortelių atitiko EMV standartą. Kaip teigiama Žaliojoje knygoje, tokios veiklos pereina į mokėjimų internetu lauką. „Nuotolinės kortelių operacijos sudaro tik nedidelę visų kortelių operacijų dalį, bet jau dabar – daugumą visų sukčiavimo atvejų“²⁰. Ne kortele atliekami e-mokėjimai taip pat yra pavojuje. Galimi sprendimo būdai, pasiūlyti EK, yra dviejų veiksmų autentiškumo patvirtinimas. Būtų naudojamas PIN kodas ir vienkartinis atsitiktinis slaptažodis gautas SMS pavidalu ar kito prietaiso pagalba. Ką pasirinkti: saugumą ar greitį ir patogumą?

Įmonės investuoja didžiulius pinigus į saugumą ir inovacijas, kad būtų užtikrinta sukčiavimo prevencija bei vartotojų pasitenkinimas. Svarbu suprasti, kad dėl interneto ir e-komercijos plitimo, šios mokėjimų saugumo problemos persikėlė iš tradicinių atsiskaitymo

¹⁹ Žalioji knyga, psl. 17

²⁰ Žalioji knyga, psl. 18

formų ar mokėjimo metodų (kuriuose saugumas yra užtikrinamas) į internetinę erdvę. Sukčiavimas yra globalus fenomenas, reikalaujantis taikyti universalias saugumo priemones, ne tik specifines (skirtas ES), norint užtikrinti pilną spektrą paslaugų: saugumą ir vartotojų pasitenkinimą, sąveiką ir atpažįstamumą visur ir visada. Komisija turėtų suprasti, kad sukčiavimo prevencija yra kasdienis iššūkis, ir manymas, kad nustačius tam tikras taisykles ir procedūras, bus užkirstas kelias sukčiavimams, deja, neturi jokio pagrindo. Taip pat, greitas e-komercijos plitimas ir vystymasis reiškia, kad bent jau dabar mokėjimų saugumas nėra pats reikšmingiausias faktorius stabdantis e-komercijos augimą, e- bei m-komercijos vystymąsi. Šiuo metu rinka sugeba rasti pusiausvyrą tarp saugumo priemonių ir tam tikro mokėjimo metodo naudojimo.

Problema Nr. 2. Duomenų apsauga

Žaliojoje knygoje pabrėžiama, kad duomenų apsauga yra labai svarbus dalykas ir, kad visos šalys dalyvaujančios mokėjimų operacijose privalo sekti aprašą, kuris yra 95/46/EC ir 2002/58/EC direktyvose. Pagal šias direktyvas, šalių skaičius turi būti ne didesnis negu reikia ir dalyvauti tik tos šalys, kurios turi priėjimą prie duomenų patvirtinimo.

Vartotojų duomenų apsauga – užtikrinti apsaugą ir saugoti informaciją nuo trečiųjų šalių, kurioms nebūtina dalyvauti procese – buvo ir yra įmonės interesas. Jeigu kompanija nesugebėtų užtikrinti vartotojo duomenų apsaugos, vartotojas paprasčiausiai nebesirinktų tokio paslaugos teikėjo. Dabartiniai saugumo protokolai (pvz., PCI DSS) ir standartai yra pakankamos priemonės saugumui užtikrinti. Be to, yra daugybė prižiūrinčių institucijų, kurios reikalauja įrodyti pakankamą saugumo priemonių panaudojimą, trečiųjų šalių atliekamą auditą ir daugybę kitų priemonių, kurios skirtos patikrinti procesus, susijusius su duomenų apsaugos užtikrinimu.



Išvados ir pasiūlymai

1. Europos Komisijos netenkina dabartinė mokėjimų internetu, kortele ir mobiliuoju telefonu rinkos situacija. Tačiau spartus inovacijų, prekybos apimčių, rinkos dalyvių ir mokėjimo būdų augimas rodo priešingai.
2. EK nepripažįsta fakto, jog AM yra tarsi tiltas tarp prekybininkų ir vartotojų, leidžiantis jiems sąveikauti ir kurti mokėjimo metodus. EK iškeltas AM kaip opios problemos klausimas, reikalaujantis įsikišimo, iš tiesų yra veikiančios sudėtingos rinkos požymis.
3. AM skirtumai tarp šalių yra dvipusės rinkos išsivystymo atspindys; juos lemia reguliavimų aplinka ir bendros ekonominės sąlygos.
4. ES nederėtų kurti naujų agentūrų, kurios skatintų vienodą standartizavimą arba bandytų reguliuoti AM.
5. Rinkos vystosi savaime. Verslininkai ir investuotojai – kurie prisiima riziką bei niekieno neverčia pirkti jų prekių ar paslaugų – gali tikėtis tiek pelno, tiek ir nuostolių. O vartotojas moka tik už tai, ką perka. Tačiau rinkos reguliavimo atveju, vartotojai sumoka du kartus. Vieną kartą sumoka už reguliuojančių institucijų veiklą, o kitą kartą – už jų sukūrimą. Nors reguliavimu siekiama išvengti „neveikiančios“ rinkos, iš tiesų rinkos problemos yra prieš tai atsiradusių reguliuojančių institucijų ir jų veiklos rezultatų padariniai.
6. Konkurencija ir inovacijos yra du pagrindiniai būdai užtikrinti rinkos vystymąsi ir vartotojų

gerovę, teikiant geresnes, pigesnes prekes ir paslaugas. Komisija neatsižvelgia į tai, kad rinka nėra statiška. Rinka yra niekada nesibaigiantis procesas, o galvoti, kad atsiradę reguliavimai padės išspręsti menamas problemas, yra visiškai klaidinga. Geriausia, ką gali padaryti Komisija, tai – užtikrinti galimybę visiems pradėti verslą, o ne bandyti sugadinti pačios rinkos sukurtą įrankį. Verslo pradžia ir plėtra (atitikimas daugybei reguliavimų) ir, svarbiausia, finansavimo paieškos ir užtikrinimas yra labai problemiški ir turėtų būti pirmi dalykai prioritetų EK sąraše norint sudaryti geresnes sąlygas užsiimti verslu.

7. Komisija neatsižvelgia į pavyzdžius iš Australijos ir Ispanijos ir žengia ta pačia kryptimi, kuri sumažino konkurenciją, galimybę pradėti verslą, vartotojų pasirinkimą – visus tuos dalykus, kuriuos turi ginti EK.
8. AM reguliavimas veda prie didesnės žalos vartotojams ir prekybininkams nei naudos. Tai stabdo kortelių, interneto ir mobiliųjų mokėjimų augimą ir vystymąsi. Nepagrįstai sumažinus AM išaugtų įvairūs mokesčiai vartotojams. Tuo pat nėra jokių įrodymų, empirinių ar teorinių, kad AM sumažinimas ves prie sumažintų galutinių kainų vartotojams.

Nuorodos

- European Commission, Towards an integrated European market for card, internet and mobile payments, 11. 01. 2012, Green Paper
- European Central Bank (ECB), Payment statistics for 2011, press release, 10. 10. 2012 <http://www.ecb.int/press/pr/date/2012/html/pr120910.en.html>
- Ecommerce Europe, European E-commerce to reach € 312 billion in 2012, 19% growth, press release 05. 23. 2013 <http://www.ecommerce-europe.eu/press/2013/05/press-release-european-e-commerce-to-reach-312-billion-in-2012-19-growth>
- Euromonitor, 2010
- Summary of the results of the Public Consultation on the future of electronic commerce in the Internal Market and the implementation of the Directive on electronic commerce (2000/31/EC), http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/e-commerce/summary_report_en.pdf
- CRA International, Regulatory intervention in the payment card industry by the Reserve Bank of Australia, Analysis of the evidence, 2008
- Juan Iranzo, Pascual Fernandez, Gustavo Matias, Manuel Delgado, The effects of the mandatory decrease of interchange fees in Spain, 2012
- Börestam, Ann, and HeikoSchmiedel, *Interchange fees in card payments*. Occasional paper series N° 131, European Central Bank, September 2011,
- Visa, Interchange fees by country http://www.visaeurope.com/en/about_us/our_business/fees_and_interchange.aspx
- MasterCard, Intra-country interchange fees <http://www.mastercard.com/us/company/en/whatwedo/interchange/Country.html>
- Comments by MasterCard Incorporated, MasterCard International Incorporated and MasterCard Europe SPRL, Toward an Integrated European Market for Card, Internet and Mobile Payments, European Commission's Green Paper, 11. 04. 2012

